

Voimakas – projekti Väliraportti 2014

Näkökulmia mielenterveys- ja päihdehaittoja kokevien nuorten voimavarakeskeisen auttamistyön kehittämiseen asiakastyön, organisaatioiden, palvelurakenteiden ja tiedontuotannon tasoilla

19.3.2014

Immonen Piia
Niemi Riitta
Rautpalo Johanna

Sisälllys

1. Voimakas-projektin tausta ja tavoitteet.....	3
1.1 Nuoret ja mielenterveys.....	4
1.2 Nuoret ja päihtet.....	4
2. <i>”Välistä tuntuu, ettei kukaan huomaa kun tuntuu pabalta.”</i>	5
Alkukartoituskysely 2012	
3. <i>”Normaalia apua, tukemista kaikissa tilanteissa.”</i>	7
Asiakastyö – Kehittämisen näkökulmia nuorten kanssa tehtävän työn tasolla	
3.1 Muutosvalmius ja motivaatio.....	7
3.2 Osallisuus.....	8
3.3 Arkeen jalkautuva työ.....	9
3.4 Nuorten ryhmät.....	9
3.5 Tapahtumia ja teemaviikkoja nuorille.....	10
4. <i>”Välillä jos olen halunnut puhua asioistani niin kukaan ei ole kuuntelemassa.”</i>	10
Verkostoyhteistyö – Kehittämisen näkökulmia organisaatioiden tasolla	
5. <i>”Pitäisi nopeammin tunnistaa ihmisissä syrjäytymisen oireita ja ennaltaehkäistä niitä.”</i>	11
Juurruttaminen – Kehittämisen näkökulmia palvelurakenteiden tasolla	
5.1 Johtoryhmä ja tuki-/ kehittämisryhmät.....	12
5.2 Voimavarakeskeinen muutosta tukeva työmalli.....	12
6. <i>”Kaikki puhuu, muttei kuuntele.”</i>	13
Onks tietoo? – Kehittämisen näkökulmia tiedontuotannon tasolla	
6.1 Työn dokumentointi.....	13
6.2 Kyselyt.....	13
6.3 Viestintä.....	14
7. Arviointi.....	14
8. Entä nyt – ja mitä sitten?.....	15
Lähteet.....	17

1. Voimakas-projektin tausta ja tavoitteet

Voimakas-projekti on Kehittämiskeskus Tyynelän hallinnoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama kehittämisprojekti, jonka tavoitteena on yhdessä projektipaikkakuntien nuorten ja työntekijöiden kanssa kehittää mielenterveys- ja päihdehaittoja kokevien 15–25 -vuotiaiden nuorten kanssa tehtävää työtä voimavarakeskeiseen ja asiakaslähtöiseen suuntaan. Mielenterveys- ja päihdehaittoilla projektissa tarkoitetaan nuorten kokemia erilaisia/ eriasteisia haittoja tai vaikeuksia, jotka ovat seurausta mielenterveydellisestä häiriöstä tai päihdeiden käytöstä. Projektin toiminta alkoi huhtikuussa 2012 ja päättyi loppuvuodesta 2015. Projekti toimii Varkaudessa, Savonlinnassa, Juvalla, Joroisissa sekä Rantasalmella, ja siinä työskentelee kolme projektityöntekijää.

Voimakas-projektin suunnittelun taustalla on ollut verkostoista noussut huoli itäsuomalaisten nuorten hyvinvoinnista, esimerkiksi koulukeskeytymisistä sekä päihde- ja mielenterveyden ongelmista. Pohdintaa on käyty muun muassa nuorten kyvystä ja halusta kiinnittyä palveluihin eli siitä, kohtaavatko nuoren ja palveluntarjoajien tavoitteet. Projektia edeltäneen pienimuotoisen Savonlinnassa toteutetun kyselyn (15–29 v, n=26) mukaan nuoret eivät kokeneet voineensa vaikuttaa itseensä kohdistuviin toimenpiteisiin riittävästi, eivätkä nuoret esimerkiksi olleet motivoituneita päihdekäyttämisen muuttamiseen, vaikka siinä olisivatkin todenneet olevan ongelmia.

Projektin keskiössä on nuoren oma näkemys muutoksestaan ja siihen liittyvistä muutosta tukevista asioista. Näin projekti nojaa kansallisen mielenterveys- ja päihdesuunnitelman (2009–2015) linjauksiin mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisestä. Suunnitelmassa painotetaan muun muassa asiakkaan aseman vahvistamista, mielenterveyden ja päihdeettömyyden edistämistä sekä ohjauskeinojen kehittämistä. Voimakas-projektin taustalla ovat vaikuttaneet myös Kehittämiskeskus Tyynelän aiempien projektien tulokset. Esimerkiksi Valma-projektissa aikuisten päihdeidenkäyttäjien parissa kehitetty muutosvalmiusmalli sekä KiipIt-projektissa kehitetty jalkautuva ja kiinnipitävä työmalli ovat vaikuttaneet Voimakas-projektin viitekehykseen.

Voimakas-projektin päämääränä on päihde- ja mielenterveyshaittoja kokevien nuorten asiakaslähtöinen tukeminen. Tällä tarkoitetaan nuoren omien tarpeiden ja vaihtoehtoisten ratkaisujen tunnistamista nuoren subjektiivisen hyvinvoinnin lisäämiseksi sekä asiakasymmärryksen syventymiseksi toimijaverkostossa. Subjektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan projektissa nuoren omakohtaista kokemusta hyvinvoinnistaan tai elämänlaadustaan eli siitä, että hänen tarpeensa ja voimavaransa ovat sopuissa keskenään. Projektin päätavoitteena on nuoren sosiaalinen vahvistaminen ja voimavarakeskeinen motivoiminen muutokseen nuoren arkisissa ympäristöissä. Lisäksi projektilla on neljä määriteltyä osatavoitetta:

- 1) Kehitetään nuoren sosiaaliselle päihdekulttuurille sellaista vastavoimaa, jolla nuori itse aktivoituu toiminnalliseen, päihdeettömämpään elämään ja löytää ikä- ja kasvukehitykselleen sopivia päihdeettömiä sosiaalisia suhteita.
- 2) Lisätään nuorten itsensä osallisuutta heille suunnattujen toimintojen sisältöjen kehittämisessä huomioimalla motivoitumisen esteet ja tukemalla motivoitumista edistäviä tekijöitä.
- 3) Sovelletaan ja kehitetään aikuisilla hyvin toimivan Muutosvalmius-mallin sisältöjä ja työkäytäntöitä vastaamaan nuorten kanssa tehtävän työn tarpeita.
- 4) Vahvistetaan monialaista ja moniammatillista yhteistyötä sekä syvennetään osaamista nuorten kanssa tehtävässä yhteistyössä.

1.1 Nuoret ja mielenterveys

Nuoruutta voidaan määritellä monella tavoin. Yksi tapa on jaotella nuoruusikä kolmeen kehitykselliseen vaiheeseen, jotka ovat varhaisnuoruus (n. 12–14), keskinuoruus (n. 15–17) sekä myöhäisnuoruus (n. 18–22). Voimakas-projektin kohderyhmän nuoret elävät siis ajankohtaisesti keski- tai myöhäisnuoruuttaan. Nuoruusvaiheissa keskushermosto kehittyy nopeasti, ja kaikkinaisen fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kasvu on nopeaa. Muutokset hämmentävät nuorta herkästi, ja nuoruudessa erilaiset tunne-elämän oireet ovatkin tavallisia. Kehitys kulkee kuitenkin aina yksilöllisesti, ja eri yksilöt tarvitsevat erilaista tukea kehitysvaiheissaan. (Marttunen & Karlsson 2013.)

Monet mielenterveyshäiriöt ilmaantuvat nuoruudessa ensimmäisen kerran. On todettu, että jopa kolme neljästä aikuisiän mielenterveyshäiriöstä on alkanut ennen 24. ikävuotta. Tutkimusten mukaan noin 20–25 prosenttia nuorista kärsii jostakin mielenterveydellisestä häiriöstä, ja mielenterveyshäiriöt ovat nykyisin koululaisten yleisin terveysongelma. Yleisimpiä nuorten mielenterveyshäiriöitä ovat mieliala-, ahdistuneisuus-, käytös- ja päihdehäiriöt. Nuoruuden mielenterveyshäiriöille on yleistä myös samanaikaisuus, eli ainakin puolella mielenterveyshäiriöistä kärsivillä on kaksi tai useampia samanaikaisia häiriöitä. (Marttunen & Karlsson 2013.)

Nuoren tilannetta arvioitaessa tärkeää on kokonaisvaltaisuus eli mahdollisimman monelta eri taholta kartoitettu tieto nuoren toimintakyvystä ja sen muutoksista sekä nuoren elinoloista. Nuoren itsensä kahdenkeskinen kuuleminen on erittäin tärkeää. Normaaliin nuoruuden kehitykseen kuuluu eteenpäin meno välillä ilmenevistä, lievistä ja nopeasti ohi menevistä oireista huolimatta. Huolestumiseen on syytä, jos nuoren kehitys näyttää jumittuvan, eikä nuori opi uusia taitoja. Koulu-/ opiskelijaterveydenhuolto, oppilashuolto ja opetustyöntekijät sekä perusterveydenhuolto ovat erityisasemassa tunnistamaan varhaisia mielenterveysongelmia. Niillä on myös mahdollisuus hoitaa ja tukea nuorta lievissä häiriöissä ja ohjata vakavammissa asioissa nuori hoidon piiriin. Mielenterveyshäiriöiden ennaltaehkäisyssä on tärkeää sekä vahvistaa arjessa lapsia ja nuoria suojaavia tekijöitä että tunnistaa ja pyrkiä vähentämään sairastumisen riskiä lisääviä tekijöitä. (Marttunen & Karlsson 2013.)

1.2 Nuoret ja päihteet

Suomessa varhaisnuorten raittius on tutkimusten mukaan yleistynyt ja alkoholin käyttö sekä humalajuominen vähentyneet. Täysi-ikäiset nuoret sen sijaan käyttävät yleisesti alkoholia, ja myös peruskoulun 9-luokan pojista 58 prosenttia ja tytöistä 60 prosenttia on kokenut humalan. Suomalaisten nuorten kertajuomisen määrä on kansainvälisen ESPAD-vertailun mukaan suurempi kuin muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa. Huolestuttavaa on myös, että nuorten asenteet laittomia huumeita kohtaan näyttävät muuttuneen sallivammiksi. Tutkimuksen mukaan noin yksi kymmenestä nuoresta kokeilee kannabista, joka on huumausaineista yleisin. Liimojen, liuottimien yms. imppaaminen on suomalaisnuorilla yleisempää kuin muualla Euroopassa. Sen on myös nähty yleistyvän Suomessa viime vuosina. Sen sijaan tupakointi on vähentynyt suomalaisten nuorten keskuudessa jo pitkään. (von der Pahlen, Lepistö & Marttunen 2013.)

Tutkimusten mukaan varhain aloitettu alkoholin käyttö altistaa myöhemmille päihdehäiriöille, jotka voidaan luokitella päihteiden väärinkäytöksi ja päihderiippuvuudeksi. Arvioidaan, että nykyisin noin viisi prosenttia nuorista kärsii diagnoositasoisesta päihdehäiriöstä, ja huomattavasti useammalla on eriaisteisia päihdeongelmia. Nuorena aloitettu humalajuominen aiheuttaa nopeasti sekä fyysisiä että sosiaalisia ongelmia, ja on suoraan yhteydessä mielenterveyden ongelmiin. Esimerkiksi masennustilat voivat edeltää tai seurata päihteiden käyttöä ja kannabiksen käytöllä on todettu yhteyttä skitsofreniaan sairastumisen riskiin. Päihteistä aiheutuva humalaila myös altistaa nuoria erilaisille tapaturmille sekä väkivaltakoke-

muksille niin uhrin kuin tekijänkin asemassa. Nuoren humalahakuisen alkoholin käyttöön ja huumekeiluihin tulee aina puuttua välittömästi. Nuoren päihteiden käyttöä ei välttämättä ole helppo havaita, mutta käytöstä kannattaa kysyä nuorelta suoraan ja esimerkiksi koulujen terveystarkastuksissa asiaa voidaan selvittää erilaisilla kyselyillä. Merkittävää päihdehaittojen ehkäisyssä olisi ohjata koteja käymään yleistä keskustelua päihteiden käytöstä jo ennen kuin nuori kiinnostuu kokeiluista. Nuorten alkoholin käytön aloittamisen lykkääntyminen mahdollisimman myöhäiseen ajankohtaan suojelee nuorta päihdehaitoilta. Aikuisten antamat käyttäytymismallit ja heidän välittämänsä alkoholisenteet vaikuttavat vahvasti nuoriin. (von der Pahlen, Lepistö & Marttunen 2013.)

Aikuisten mallin merkityksen lisäksi on tärkeä ymmärtää, että nuorten päihteidenkäyttöön liittyvät vahvoina erityispiirteinä sosiaalinen ja toiminnallinen aspekti vertaisryhmän sisällä. Toisin sanoen sosiaaliset ja emotionaaliset motiivit ovat ohjaamassa nuorta suuntautumaan päihteisiin. Keskeinen syy nuorten päihteiden käytölle onkin pyrkimys paeta ankeaa arkea ja tavoitella yhdessä juhlimalla hyvää, rentoa fiilistä. Nuori tutustuu päihteisiin yleensä nimenomaan kaveriporukassa, jossa päihteiden käyttöön liittyy tavallisesti myös yhdessä juttelu, nauraminen, musiikin kuuntelu tai muu mukava yhdessä tekeminen. Nuorten alkoholinkäyttöä tutkinut Antti Maunu tiivistääkin, että nuoren ryypäämiseen liittyvä kiinnostus ja ”jano” on todellisuudessa sosiaalisuuden ja yhteenkuuluvuuden kokemusten janoa, ei suinkaan alkoholin janoa. Nuorten ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta kaikkien nuorten kanssa toimivien tahojen tulisikin panostaa voimakkaasti nuorten arjessa toistuviin ja pysyviin palkitseviin sosiaalisiin kokemuksiin. (Maunu 2012.)

2. ”Välistä tuntuu, ettei kukaan huomaa kun tuntuu pahalta.”

Alkukartoituskysely 2012

Projektin ensimmäisenä toimintasyksynä toteutettiin sekä projektipaikkakuntien verkostotoimijoille että heidän kauttaan tavoitetuille projektin kohderyhmän nuorille alkukartoituskysely. Nuorten kyselyllä haluttiin kartoittaa kohderyhmän nuorten yleistä tyytyväisyyttä elämäntilanteeseen, muutoshalukkuutta elämän eri osa-alueilla, elämässä tärkeimmiksi koettuja asioita, perhesuhteita, vapaa-ajan viettoa, kuuluksi tulemisen kokemuksia palveluissa asioidessa, päihteidenkäyttöön ja mielenterveyteen liittyviä asioita sekä kehittämisajatuksia oman paikkakunnan nuorten palveluihin. Työntekijöiltä haluttiin kerätä näkemyksiä heidän työssään kohtaamiensa nuorten muutostarpeista, työmenetelmistä nuoren muutoksen tukemisessa, nuoren kuulemisesta, asiakaslähtöisen työtavan toteutumisesta ja sen haasteista, nuoren läheisten kanssa tehtävästä työstä ja sen kehittämisestä, verkostoyhteistyön sujumisesta ja kehittämisohjelmista, nuorten päihde- ja mielenterveystyöhön liittyvästä koulutustarpeesta sekä toiveista ja odotuksista Voimakas-projektille.

Nuorten kertoman päihteiden käytön ja mielenterveydellisten oireiden perusteella kysely tavoitti projektin kohderyhmää. Nuorista 95 % kertoi käyttäneensä viimeisen vuoden aikana alkoholia, 86 % tupakkaa tai nuuskaa ja 27 % huumeita. Syyksi nuoret nimesivät lähinnä hyvän olon tavoittelun ja tavan viettää aikaa kavereiden kanssa. Puolet vastaajista oli sitä mieltä, että päihteiden käytöllä on vähän tai ei ollenkaan vaikutuksia heidän arjessaan, mutta osa nimesi käytöllä sekä negatiivisia että positiivisia vaikutuksia. Negatiivisista vaikutuksista mainittiin rahan meno, hölmöily ja häpeä, väsymys ja syntynyt päihde-

riippuvuus. Positiivisina vaikutuksina mainittiin elämän ”laajentuminen” ja olon helpottuminen rentoutumisen myötä. Mielenterveydellisistä oireista yli 60 % nuorista kertoi kokeneensa vuoden aikana uni- tai keskittymisvaikeuksia ja yli 50 % arvottomuuden tunteita tai toivottomuutta tulevaisuuden suhteen. Mielenterveysoireista johtuvista haitoista nuoret mainitsivat esimerkiksi opiskeluvaikeudet, kaverisuhteisiin heijastuvan ärtyisyyden, elämän kokemisen raskaana, vaikeuden nauttia asioista, eristäytymisen ihmisten seurasta sekä alentuneen toimintakyvyn arjen asioissa.

Elämänsä tärkeimmäksi asiaksi nuoret nostivat ystävät ja perheen. Nuoret kaipasivat läheisiltään läsnäoloa, kuuntelemista ja ymmärrystä oman jaksamisensa tueksi. Elämän tärkeimpiin asioihin lukeutui myös vapaa-aika ja ystävien merkitys vapaa-ajalla korostui tässä, kuten muissakin tutkimuksissa. Myllyniemen (2009) mukaan nuorten kaverisuhteiden arvostus luokin elämään enemmän tyytyväisyyttä kuin työ, koulutus ja aineellinen hyvinvointi. Elämän tärkeimpiin asioihin kuului myös asuminen ja oma talous. Nuorista yli puolet oli vuoden aikana asioinut Kelassa, terveyskeskuksessa, ensiavussa/ keskussairaalassa ja sosiaalitoimessa, he olivat pääosin tyytyväisiä saamaansa kohteluun palveluissa. Kehittämistarpeita nuoret ilmaisivat vähän. Suurimmaksi osaksi nuoret toivoivat enemmän tukea saataville, esimerkiksi helposti ja myöhempänä ajankohtanakin tavoitettavia mielenterveyspalveluja ja aidosti kiinnostuneita työntekijöitä, sekä enemmän erilaisia tarkemmin määrittelemättömiä nuorille suunnattuja aktiiviteetteja. Toisaalta, vapaa-ajanviettoiveista kysyttäessä nuoret eivät nimenneet toiveita uusille tai erilaisille tavoille viettää vapaa-aikaa.

Kyselyyn vastanneet työntekijät viestivät huolta erityisesti nuorten mielenterveydestä, työ-/ opiskelutilanteesta ja päihteiden käytöstä. Työntekijät halusivat monipuolisempia työtapoja käyttöönsä, niin nuorten, kuin heidän läheistensäkin kanssa työskentelyyn, erityisesti mahdollisuutta jalkautuvaan työhön ja koulutusta vaihtoehtoisista työskentelytavoista. Monet halusivat enemmän aikaa työskentelyyn ja nuoria enemmän mukaan työn kehittämiseen. Verkostoyhteistyöhön liittyvät yleisimmät kehityttämistarpeet olivat yhteisten tavoitteiden saavuttamisen seuranta ja tiedonkulun kehittäminen. Työntekijät kaipasivat myös tietoa oman paikkakunnan huumetilanteesta ja uusista huumeista, mielenterveysongelmista sekä huolen puheeksi ottoon ja palveluohjaukseen liittyen. Voimakas-projektille esitettiin toiveita työmallien ja uusien ideoiden kehittämisestä, verkostoyhteistyön tiivistämisestä sekä käytännön yhteistyöstä nuorten tukemisessa.

Kyselyiden pohjalta kirjoitettu raportti valmistui toukokuussa 2013 ja jo ennen sitä kyselytuloksia esiteltiin ja nostettiin keskusteluihin sekä verkostotoimijoiden että nuorten kanssa. Valmista raporttia levitettiin sähköpostitse projektipaikkakuntien työntekijäverkostoille ja se on luettavissa myös projektin nettisivuilla. Tämän väliraportin otsikoissa käytetyt siteeraukset on poimittu nuorten alkukartoituskyselyn vastauksista.

3. ”Normaalia apua, tukemista kaikissa tilanteissa.”

Asiakastyö – Kehittämisen näkökulmia nuorten kanssa tehtävän työn tasolla

Voimakas-projektissa kohdataan nuoria monin eri tavoin. Näin pyritään löytämään erilaisia toimivia käytäntöjä, sekä toisaalta kehittämistarpeita ja -kohteita nuorten kanssa tehtävässä työssä. Nuoren äänen esiin nostaminen ja nuorten osallisuuden lisääminen heille suunnattujen palvelujen kehittämisessä on yksi projektin osatavoitteista. Nuoren kanssa työskentelyn lähtökohtana on nuoren muutosvalmius; mihin nuori haluaa elämässään muutosta ja mihin muutokseen hän on valmis. Nuorten kanssa tehtävän työn alle projektissa kuuluvat yksittäisten nuorten kanssa tehtävä arkeen jalkautuva työ, paikkakuntien tarpeista lähtevä nuorille suunnattujen ryhmätoimintojen kehittäminen sekä nuorten kohtaaminen erilaisissa tapahtumissa ja nuorten arkisissa ympäristöissä, esimerkiksi tietyn teeman pohjalta aktivoiden tai haastaen nuoria ilmaisemaan mielipiteitään mielenterveys- ja päihdeteemoihin sekä tuen tarpeisiin liittyen. Näillä toiminnoilla pyritään tukemaan nuoren motivaatiota muutoksen toteuttamiseen. Kehittämisprojektina Voimakas-projektilla ei ole varsinaisesti omaa asiakaskuntaa vaan kaikki nuorten kanssa tehtävä asiakastyö on aina yhteistyötä jonkin paikallisen toimijan kanssa.

Asiakastyön muodot räätälöidään nuorten nimeämien tarpeiden ja toiveiden mukaan, huomioiden myös nuoren työntekijän näkökulmat nuoren tilanteeseen ja tuen tarpeeseen nähden. Lähtökohtana on nuoren itsensä haluama muutos elämässään. Nuorten ohjautumisessa projektiin ratkaisevassa asemassa ovat nuorten kanssa työskentelevät paikkakuntien toimijat, esimerkiksi koulukuraattorit, sosiaalityöntekijät, etsivät nuorisotyöntekijät sekä mielenterveys- ja päihdetyöntekijät. Projektissa puhutaan asiakastyön sijaan mieluummin asiakasyhteistyöstä. Nuori tulee projektin asiakkuuteen aina työntekijänsä ohjaamana ja yhdessä työntekijän ja nuoren kanssa tapaamisessa suunnitellaan ja myöhemmin arvioidaan projektityhteistyötä. Kaikki alustavat neuvottelut asiakasyhteistyöstä eivät syystä tai toisesta johda nuoren tapaamiseen. Nuori voi myös kieltäytyä yhteistyöstä jo ensimmäisellä yhteistapaamisella. Yhteistyöhön tulleella nuorella on mahdollisuus irtisanoa yhteistyösopimus projektin kanssa milloin vain, sillä toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, eikä tarkoitus ole, että nuori yhteistyön aloittaessaan siirtyisi ainoastaan projektin asiakkuuteen. Näissä tapauksissa tieto yhteistyön katkeamisesta välitetään niille tahoille, joihin nuori on antanut luvan olla yhteydessä ja alaikäisen kohdalla aina myös huoltajalle.

Arkeen jalkautuva tuki tulee siis lisäksi nuoren tukiverkostoon, eikä korvaa mitään muuta asiakkuussuhdetta. Asiakasyhteistyö-sanalla halutaan myös korostaa nuoren asemaa asiakassuhteessa yhteistyökumppanina ja oman elämänsä parhaana asiantuntijana.

3.1 Muutosvalmius ja motivaatio

Muutosvalmiudella tarkoitetaan projektissa nuoren tietoisuuden heräämistä muutoksen tarpeesta sekä halukkuutta tavoitteelliseen ja suunnitelmalliseen muutokseen. Motivaatio on nuoren muutoksen polttoaine ja ylläpitäjä. Motivaatio koostuu halusta, kyvystä ja valmiudesta muutokseen. Näitä motivaation eri osia; halua, kykyä ja valmiuksia, pyritään tukemaan projektissa nuorten kanssa tehtävässä työssä. Nuorille tarjotaan vaihtoehtoja ja heitä kannustetaan pohtimaan omaa elämäänsä kriittisesti. Nuoren sanoittamana muutoksen tarpeet ovat hyvin erilaisia kuin työntekijöiden ehdottamat muutoksen tarpeet

nuoren elämässä. Tavallisimmin nuoret kaipaavat projektityöntekijän apua ja tukea ihmissuhteisiin, raha-asioihin, asumiseen, opiskeluun tai työhön liittyvissä asioissa, mielenterveyteen tai päihteisiin liittyvissä asioissa nuoret nostavat muutostarpeen esille vain harvoin. Työskentely nuoren kanssa aloitetaan asioista, joihin nuorella on halua saada aikaan muutos. Työskentelyn aluksi tarkastellaan nuoren vahvuuksia ja voimavaroja. Nuorelle pyritään osoittamaan, että hänen elämässään on jo hyvin olevia asioita, joista kannattaa pitää kiinni ja joiden avulla voi saada muutosta myös niihin asioihin, jotka eivät ole hyvin. Näin etenemällä on huomattu, että nuori sitoutuu työskentelyyn ja nuoren kanssa päästään pohtimaan muutoksen tarvetta myös mielenterveys- tai päihdeasioihin liittyen.

Nuoren voimavarojen tutkailemiseen ja muutoksen tukemiseen on projektissa kehitetty voimavarakeskeistä muutosta tukevaa työmallia, jonka avulla nuori saa itse sanoittaa omia vahvuuksiaan, muutoksen tarpeitaan sekä keinoja muutoksen toteuttamiseen. Tätä työmallia on testattu yhdessä projektissa mukana olevien nuorten kanssa ja tehtävää on muokattu paljolti nuorilta saadun palautteen mukaan. Voimavarakeskeistä muutosta tukevaa työmallia esitellään tarkemmin kappaleessa 5.2.

3.2 Osallisuus

Nuorten osallisuudella tarkoitetaan projektissa nuorten mahdollisuutta vaikuttaa itseä koskeviin asioihin, sekä laajemmin mahdollisuutta vaikuttaa projektissa yleisesti nuorten kanssa tehtävään työhön, sen testaamiseen, arviointiin ja kehittämiseen. Osallisuuden ajatellaan myös tarkoittavan nuoren tunnetta johonkin yhteisöön kuulumisesta. Projektin asiakasyhteistyössä nuorten osallisuutta tuetaan huomioon ottaen nuoren oma tavoite työskentelylle. Yksilöasiakasyhteistyössä lähdetään aina liikkeelle nuoren omista tavoitteista nuorelle sopivin keinoin. Nuorta kohdellaan oman elämänsä parhaana asiantuntijana. Projektissa kokeillut ja kehitetyt nuorten ryhmät ovat yksi keino tukea nuorten osallisuutta. Nuorilta on aktiivisesti kerätty palautetta ryhmätoimintojen sisällöistä ja toimintatavoista ja toimintaa on muokattu palautteen suuntaan. Ryhmien yhtenä tavoitteena on ollut, että nuori oppisi luomaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita ja näin hänelle voisi muodostua tunne kuulumisesta johonkin. Nuorten kokemuksia ja palautetta sekä yksilöasiakas- että ryhmätyöskentelystä on viety aktiivisesti eteenpäin verkostoyhteistyössä. Nuorten mahdollisuutta vaikuttamiseen ja osallisuuteen, on tavoiteltu myös nuorille tehdyillä alkoholi ja väkivalta -asennekyselyllä. Kysely toteutettiin kevään 2013 aikana Varkauden ja Savonlinnan 8. luokkalaisille ja sen työstämistä jatkettiin samojen, silloin yhdeksäsluokkalaisten kanssa syksyllä 2013. Kyselyn tuloksia vietiin eteenpäin yhteistyöverkostoissa sekä lehtijuttujen avulla. Nuoria on mukana projektin kehittämissä ja näin heille on tarjoutunut mahdollisuus vaikuttaa projektin tekemään kehittämistyöhön.

Toiminnallisia työtapoja on Voimakas-projektissa kokeiltu sekä yksilöasiakastyössä että nuorten ryhmissä. Toiminnalliset työtavat ovat toimineet keskustelun herättäjinä, nuorten itsetutkiskelun välineinä sekä ryhmissä ryhmäytymisen keinona. Toiminnallisilla työtavoilla on pyritty aktivoimaan nuoria ja tarjoamaan heille uusia kokemuksia. Yksilöasiakastyössä toiminnallisuutta ovat olleet esimerkiksi aarrekatat, onkiretket tai kukkien istutus nuoren kanssa, nuoren omien toivomusten mukaan. Ryhmissä toiminnallisuutta on kokeiltu monin eri tavoin. Välineinä on käytetty musiikkia, maalausta, pieniä puutöitä, askartelua, ruuanlaittoa ja leipomista sekä erilaisia pelejä ja harjoitteita. Nuorten kanssa on kokeiltu erilaisia harrastuksia sekä tehty retkiä lähiluontoon. Toiminnallisia työtapoja kokeillaan projektissa aktiivisesti ja niitä kehitetään nuorilta saadun palautteen sekä projektin kokemusten perusteella.

3.3 Arkeen jalkautuva työ

Yksittäisten nuorten kanssa tehtävä asiakastyö Voimakas-projektissa on asiakaslähtöistä, jalkautuvaa ja kiinnipitävää. Nuoren arkeen jalkautuminen tarkoittaa nuoren kohtaamista nuoren omassa ympäristössä. Tämä ympäristö voi nuoren kodin lisäksi olla myös esimerkiksi nuoren lähikahvila, koulu tai muu nuoren lähiympäristö. Tapaamispaikka ja -aika pyritään sopimaan nuoren toiveiden ja aikataulujen mukaan. Nuoren arkeen jalkautuminen on nuoren arjen asioiden tarkastelua yhdessä nuoren kanssa ja arjessa tukena olemista. Projektityöntekijöillä on mahdollisuus olla nuoren tukena ja tulkkina erilaisissa palveluissa ja verkostopalaverissa. Tulkkina oleminen tarkoittaa sitä, että nuori ei välttämättä ymmärrä neuvotteluissa käytettyä viranomaiskieltä tai viranomaisilta tulleita kirjeitä, ja projektityöntekijä selventää asiat nuorelle ymmärrettävään muotoon. Usein nuori jännittää asioita palveluissa eikä edes tiedä, mistä etsiä tarvitsemaansa palvelua. Tapaamispaikan ollessa nuoren omassa ympäristössä, kuten nuoren koti tai hänen valitsemansa kahvila, nuori ei jännitä vaan puhuu asioistaan vapaammin. Asiakasnuorten kanssa täytetään erilaisia hakemuksia ja kaavakkeita sekä opetellaan kodin siivoamista ja ruuan laittoja. Yhdessä nuorten kanssa on koettu elämän iloja ja suruja. Yhden nuoren kanssa on iloittu opiskelupaikan saamisesta ja toisen kanssa kirjoitettu muistosanoja kuolleelle omaiselle.

Nuoren arkeen jalkautuva työote on koettu hyväksi tavaksi tehdä työtä. Nuoret ovat sitoutuneet tällaiseen työskentelytapaan. Nuoren arjessa tukena olemalla on saatu muodostumaan hyviä ja luottamuksellisia asiakasyhteistyösuhteita, ja nuoria on voitu tukea kohti omia tavoitteitaan. Nuorilta on tullut hyvää palautetta arkeen jalkautuvasta työstä. Palautteen mukaan eri viranomaisten ja hoitotahojen kanssa asiointissa on se haittapuoli, että tietyssä paikassa käsitellään vain yhtä asiaa, ja kotiin tullessa ne arjen ongelmat edelleen ovat siellä kotona. Tuen tullessa kotiin on helpompi paneutua arjen asioihin ja niiden ratkaisemiseen. Nuoret ottavat hyvin tukea vastaan, kun se tapahtuu heidän määrittelemiensä tavoitteista lähtien ja tuetaan heidän arkeansa ja hyvinvointiansa.

Työntekijät ottavat projektityöntekijään yhteyttä kun he kokevat nuoren tarvitsevan tiivistä ja tavoitteellista tukea nuoren haluaman muutoksen toteuttamiseksi. Verkoston työntekijöillä yleensä ei ole mahdollisuutta niin tiiviiseen tukeen mitä projektityöntekijä pystyy antamaan, sillä arkeen jalkautuva työ vie enemmän aikaa kuin virastossa tapahtuva työ. Arkeen jalkautuva työ, ja kokonaisuudessaan projektityöntekijän tekemä työ, ei korvaa muiden tekemää työtä, vaan on siihen lisäksi tuleva tuki nuorelle.

3.4 Nuorten ryhmät

Projektityöntekijät ovat olleet yhteistyökumppaneina kartoittamassa, käynnistämässä ja kehittämässä erilaisia ryhmätoimintaa nuorille. Nuorten ryhmätoiminnat on suunniteltu paikkakuntien tarpeista ja resursseista käsin aina yhteistyössä paikkakuntien työntekijäverkoston kanssa, jotta ryhmätoiminnat vastaisivat kunkin paikkakunnan tarpeisiin. Kaikissa ryhmissä projektityöntekijä toimii työparina paikkakunnan työntekijälle. Ryhmiin osallistuvat nuoret ovat vahvasti vaikuttaneet ryhmien sisältöihin, ryhmissä käsiteltäviin asioihin ja työskentelytapoihin. Nuoria on kannustettu osallistumaan yhteiseen keskusteluun ja toimintaan. Nuorilta on kerätty palautetta ryhmätoiminnoista sekä suullisesti että kirjallisesti.

Projektissa kokeillut ryhmät ovat olleet muutaman ryhmäkerran mittaisia tai usean viikon kestäneitä ryhmäkokeiluja tai säännöllisesti kerran viikossa kokoontuvia useamman tunnin mittaisia ryhmiä. Osa ryhmistä on ollut kuntouttavaa työtoimintaa, johon osallistuminen on oikeuttanut nuoret työmarkkinatukeen. Näiden lisäksi projektityöntekijät ovat olleet mukana käynnistämässä jo olemassa olevia ryhmätoimintoja paikkakunnillaan ja hankkineet niihin ryhmänohjaajakoulutuksen, esimerkiksi Löydä Oma Tarinasi ja NFG:n Levottomat Tuhkimot -ryhmät.

Ryhmien tavoitteena on ollut vastata paikkakuntien nuorten ja työntekijöiden tarpeita; vahvistaa nuorten osallisuutta, tukea nuoria löytämään sosiaalisia suhteita, aktivoita nuoria, tukea nuoria omissa tavoitteissaan ja itselle mielekkään tulevaisuuden suunnittelussa sekä kannustaa nuoria päihitteettömyyteen. Nuorilta saadun palautteen mukaan ryhmiin osallistuminen on tukenut nuorten vuorokausirytmien parantamista, vahvistanut sosiaalisia taitoja sekä tarjonnut sisältöä päiviin ja syyn lähteä liikkeelle kotoa. Lisäksi ryhmätoimintoihin osallistuminen on selkiyttänyt nuorten tulevaisuuden suunnitelmia, omia tavoitteita ja antanut toivoa tulevaisuuden suhteen.

3.5 Tapahtumia ja teemaviikkoja nuorille

Projektityöntekijät ovat olleet yhteistyökumppaneina suunnittelemassa ja järjestämässä erilaisia hyvinvointitapahtumia ja teemaviikkoja omilla paikkakunnillaan. Nuorille suunnattujen tapahtumien tarkoituksena on ollut muun muassa tarjota nuorille mahdollisuus yhteiseen päihitteettömään ajanviettoon, tarjota virikkeitä, antaa tietoa päihitteistä ja niiden käytön riskeistä sekä tukea keskustelua näistä aiheista. Tapahtumat ja teemaviikot ovat yksi osa nuorten osallisuuden tukemista. Nuoria kannustetaan osallistumaan tapahtumiin jo niiden suunnitteluvaiheessa ja nuorten näkökulmia pidetään aktiivisesti esillä tapahtumia suunniteltaessa. Tapahtumat ovat antaneet mahdollisuuden projektityöntekijöille tavata paikkakuntiansa nuoria ja nuorille mahdollisuuden tavata toisiaan sekä paikkakunnallaan työskentelevä projektityöntekijä ja muita paikkakunnan nuorten parissa työskenteleviä työntekijöitä.

4. ”Välillä jos olen halunnut puhua asioistani niin kukaan ei ole kuuntelemassa.”

Verkostoyhteistyö - Kehittämisen näkökulmia organisaatioiden tasolla

Projektin yhteistyökumppaneita ovat paikkakuntien nuorten kanssa työskentelevät työntekijät, kuten nuorisotoimi, sosiaalitoimi, päihdepalvelut, mielenterveyspalvelut, koulut ja oppilaitokset, seurakunnat, muut projektit ja järjestöt.

Verkostoyhteistyö käsittää projektipaikkakuntien monialaisten ja -ammattillisten työryhmien työskenteleeseen osallistumisen. Projektin ensimmäisenä toimintavuonna projektityöntekijät pääsivät mukaan paikkakunnillaan toimivien työryhmien jäseniksi. Näissä työryhmissä toimiminen on tarjonnut mahdollisuuden esitellä projektia yhteistyökumppaneille. Yhteistyöryhmien kautta projektityöntekijät ovat saaneet tietoa paikkakuntien tilanteesta ja tarpeista sekä päässeet vaikuttamaan paikkakunnillaan tehtävään nuorten mielenterveys- ja päihdetyöhön. Näissä työryhmissä on tuotu esille projektin toimintatapoja ja nuorten ääntä; nuorilta saatua palautetta sekä kommentteja ja kokemuksia toimivista työtavoista.

Verkostoyhteistyössä on myös suunniteltu erilaisia tapahtumia ja teemaviikkoja projektipaikkakunnilla. Tapahtumien ja teemaviikkojen suunnittelu on tarjonnut hyvän kanavan tutustua paikkakuntien eri toimijoihin ja luoda pohjaa myöhemmälle yhteistyölle. Yhteissuunnittelua on myös työn kehittämisen näkökulmien etsiminen ja kehittämisen tarpeiden pohtiminen yhdessä paikkakuntien toimijoiden kanssa.

Projektin yhtenä osatavoitteena on vahvistaa monialaista ja moniammatillista yhteistyötä sekä syventää osaamista nuorten kanssa tehtävässä yhteistyössä. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi olemassa olevista koulutuksista, materiaaleista ja työmalleista tiedottaminen yhteistyökumppaneille, osaamista ja verkostoitumista tukevien info- ja keskustelutilaisuuksien järjestäminen sekä erilaisten työkalujen kehittäminen nuorten kanssa tehtävään työhön. Projektin kanssa tehtävällä asiakasyhteistyöllä pyritään myös lisäämään osaamista kartuttamalla erilaista näkökulmista tietoa nuoren arjesta ja ajatuksista omaan elämäntilanteeseensa liittyen. Projekti on myös yhteistyökumppanina järjestämässä koulutuksia paikkakunnille omien resurssiensa mukaan.

Voimakas-projekti on kehittämisprojekti, jolla ei ole omaa asiakaskuntaa. Yhteistyössä verkoston kanssa tehtävää asiakastyötä kutsutaan projektissa asiakasyhteistyöksi. Sillä pyritään vastaamaan nuoren lisätuen tarpeisiin hänen arjessaan. Asiakasyhteistyön tavoitteena on saada nuoria osallistumaan kehittämis-yhteistyöhön omista elämäntilanteistaan ja tarpeistaan lähtien. Asiakasyhteistyö räätälöidään yhdessä nuoren ja hänen työntekijänsä kanssa nuoren tilanteen mukaisesti, nuoren tavoitteita kuunnellen. Asiakasyhteistyön on tarkoitus tukea myös verkoston työntekijöitä asiakastyössään sekä tarjota vaihtoehtoisia menetelmiä ja uusia näkökulmia asiakastyön tekemiseen.

Kaikki projektissa kokeillut ryhmätoiminnot on suunniteltu yhteistyössä paikkakuntien toimijoiden kanssa paikkakuntien tarpeet ja resurssit huomioiden. Projekti on omalta osaltaan ollut mukana käynnistämässä ja mahdollistamassa nuorten ryhmien toimintaa. Ryhmissä projektityöntekijä toimii aina työparina paikkakunnan työntekijälle, millä vahvistetaan mahdollisten hyväksi havaittujen toimintojen juurruttamista.

5. ”Pitäisi nopeammin tunnistaa ihmisissä syrjäytymisen oireita ja ennaltaehkäistä niitä.”

Juurruttaminen - Kehittämisen näkökulmia palvelurakenteiden tasolla

Kehittämisprojektina Voimakkaan tavoitteena on luotujen työskentelytapojen ja työmallien juurtuminen paikkakuntien nuorten kanssa tehtävään työhön. Juurruttamisen edellytyksenä on, että kehittämistyö tehdään yhdessä verkoston kanssa. Uusissa ryhmätoiminnoissa projektityöntekijän työparina on verkoston työntekijä. Juurruttamisen näkökulmasta on tärkeää, että paikkakuntien työntekijät pääsevät kokeilemaan uusia työskentelytapoja projektin aikana yhdessä projektityöntekijän kanssa, jotta ne jäisivät elämään myös projektin jälkeen. Projektin kehittämistyötä ei tehdä projektia varten, vaan verkostoa ja

nuoria varten. Verkoston työntekijöiden ja projektityöntekijöiden lisäksi juurruttamisessa keskeiset toimijat ovat projektin johtoryhmä, sekä paikkakuntakohtaiset tuki- ja kehittämisryhmät.

5.1 Johtoryhmä ja tuki-/ kehittämisryhmät

Projektin johtoryhmän tehtävänä on projektin seuranta, tulosten arviointi ja implementointi. Implementoinnilla tarkoitetaan menetelmän suunnittelua ja käyttöönottoa tai toimeenpanoa. Johtoryhmä koostuu paikkakuntien esimiesasemassa olevista työntekijöistä, jotka edustavat laajasti projektin yhteistyöverkostoja. Johtoryhmän yhtenä tehtävänä on projektin etenemisen koordinointi ja ohjaus. Johtoryhmä on keskeisessä osassa projektin tulosten juurruttamisessa paikkakunnille. Johtoryhmä kokoontuu neljä kertaa vuodessa jokaisella projektipaikkakunnalla vuorollaan.

Projektityöntekijöiden tukena paikkakunnilla toimivat projektin tuki-/ kehittämisryhmät. Tuki- / kehittämisryhmien tehtäviin kuuluvat muun muassa käytännön yhteistyön edistäminen, yhteisen kehittämistyön suunnittelu ja alueellinen tiedottaminen yhdessä projektityöntekijöiden kanssa. Näillä ryhmillä on keskeinen osuus projektin tulosten juurruttamisessa sekä tulosten edelleen kehittämisessä. Tuki-/kehittämisryhmien tarkoitus on toimia projektityöntekijöiden arjen työn tukena sekä suunnitella ja arvioida kehittämistyötä. Tuki- / kehittämisryhmissä on edustettuina projektin kannalta keskeisiä yhteistyötahoja, jotka kohtaavat arjen työssään projektin kohderyhmän nuoria. Varkauden kehittämisryhmässä on lisäksi mukana kolme nuorisojäsentä, ja Savonlinnassa vuoden 2013 alkupuoliskon mukana oli yksi nuorisojäsen, joka muuttuneen elämäntilanteensa vuoksi joutui lopettamaan kehittämisryhmäosallisuuden. Uutta nuorisojäsentä Savonlinnan kehittämisryhmään haetaan.

5.2 Voimavarakeskeinen muutosta tukeva työmalli

Voimakas-projektin yhtenä osatavoitteena on soveltaa ja kehittää aikuisilla hyvin toimivan muutosvalmiusmallin sisältöjä ja työkäytänteitä vastaamaan nuorten kanssa tehtävän työn tarpeita. Jo Muutosvalmius päihdetyössä -hankkeessa (Valma 2008–2010) havaittiin, ettei kyseinen muutosvalmiusmalli sovi sellaisenaan nuorten muutosvalmiutta edistävään työhön. Voimakas-projektin tavoitteena on lähteä nuoruudesta käsin tarkastelemaan, mitä muutosvalmiusmallin elementtejä nuorten kanssa tehtävässä työssä voisi hyödyntää.

Nuoren voimavarakeskeinen muutosta tukeva työmalli on tarkoitettu työntekijälle avuksi ja tueksi keskusteluun nuoren kanssa. Työmallissa tarkastellaan nuoren elämän eri osa-alueita; keho, mieli, opiskelu ja työ, koti ja raha, vapaa-aika ja harrastukset, sekä perhe ja ihmissuhteet. Voimavarakeskeisen muutosta tukevan työmallin avulla nuori saa itse sanoittaa vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- A) Mihin olet tyytyväinen – mistä saat voimia ja hyvää oloa elämäsi eri alueilla?
- B) Mihin haluaisit muutosta – mikä vaivaa tai häiritsee elämäsi eri alueilla?
- C) Mitä voisit itse tehdä elämäsi eri alueilla toivomiesi muutosten edistämiseksi? Kuka tai mikä voisi auttaa sinua tässä?
- D) Poimi aiemman mietinnän pohjalta tärkein tai pari tärkeintä asiaa, jotka muistuttavat siitä mikä on jo hyvin, mitä voit itse tehdä hyvinvointisi eteen ja mistä tai keneltä voit saada tähän apua!

- E) Päihteiden plussat ja miinukset – mitä hyötyä ja haittaa päihteiden käytöstäsi on elämäsi eri alueilla?

Voimavarakeskeistä muutosta tukevaa työmallia on kehitetty yhdessä projektin asiakasyhteistyössä olevien nuorten kanssa. Työmalli on ollut testauksessa myös muutamilla yhteistyökumppaneilla loppuvuodesta 2013 ja se on esitelty alustavasti jo loppuvuoden 2013 tuki-/ kehittämissyryhmissä. Voimavarakeskeistä muutosta tukevaa työmallia muokataan ensimmäiseltä testauskierrokselta saadun palautteen mukaan. Tavoitteena on saada projektissa kehitetty nuoren työmalli laajaan pilotointiin paikkakuntien yhteistyöverkostoille kevään 2014 aikana. Voimavarakeskeisen muutosta tukevan työmallin lisäksi projektissa kootaan yhteen, testataan ja edelleen kehitetään myös muita työkaluja ja -menetelmiä, joita voi hyödyntää nuorten kanssa tehtävässä työssä.

6. ”Kaikki puhuu, muttei kuuntele.”

Onks tietoo? – Kehittämisen näkökulmia tiedontuotannon tasolla

6.1 Työn dokumentointi

Projektityöntekijät dokumentoivat säännöllisesti tekemäänsä työtä. Dokumentoinnin tarkoituksena on kerätä tietoa kehittämisen, arvioinnin ja juurruttamisen välineiksi. Dokumentoinnin avuksi on projektissa laadittu asiakastyön päiväkirjat, asiakas- ja verkostoyhteistyön tilastot sekä työajan tilasto. Työn dokumentoinnin avulla projektissa tehtyä työtä tarkastellaan ja arvioidaan projektin johtoryhmässä, tuki-/ kehittämissyryhmissä sekä projektin toimintaa koordinoivissa ja ohjaavissa projektitiimeissä, joissa on mukana myös Kehittämiskeskus Tyynelän henkilökuntaa. Työn dokumentointi toimii myös projektin rahoittajan suuntaan.

6.2 Kyselyt

Projektissa toteutetut kyselyt niin nuorille kuin verkostojen työntekijöillekin ovat tapa tuottaa tietoa paitsi projektin myös verkostotoimijoiden käyttöön. Projektin tekemien kyselyiden tuloksia on levittetty projektin verkostoissa ja niistä on käyty yhteistä keskustelua erilaisissa työryhmissä sekä nuorten ryhmissä. Kyselyiden tuloksia on levitetty laajasti projektipaikkakunnilla paikallisten sanomalehtien kautta.

Alkukartoituskyselyn lisäksi projektissa on toteutettu Alkoholi ja väkivalta -asennekysely Varkauden ja Savonlinnan yläkoulun 8. luokan oppilaille. Kyselyyn vastasi yhteensä 76 oppilasta, joista 24 tyttöjä ja 52 poikia. Kyselyssä kartoitettiin oppilaiden ajatuksia siitä, mikä heidän mielestään on väkivaltaa, ovatko he nähneet tai kokeneet väkivaltaa, käyttäytyneet itse väkivaltaisesti, seurustelukumppanin oikeudesta puuttua asioihin, väkivallan kohteeksi joutumisen riskeistä ja päihteiden vaikutuksesta joko väkivaltaiseen käyttäytymiseen tai riskiin joutua väkivallan kohteeksi. Oppilaat määrittelivät väkivallaksi lähinnä lyömis- ja tönimisen. 79 % vastaajista kertoi nähneensä väkivaltaa, suurimmalta osin koulussa, ja 38 % kokeneensa itse väkivaltaa. 17 % vastaajista arvioi itse käyttäytyneensä väkivaltaisesti. Noin 32 % vastaajista (21poikaa, 3 tyttöä) oli sitä mieltä, että seurustelukumppanilla on oikeus puuttua toisen asioihin, esim.

kaverisuhteisiin tai harrastuksiin. 9 % ajatteli, että seurustelusuhteessa tulee suostua johonkin vasten tahtoaan, ja 5 % vastaajista (yhtä monta tyttöä ja poikaa) kertoi kokeneensa seurustelusuhteessa väkivaltaa. Suurimmiksi riskeiksi joutua väkivallan kohteeksi vastaajat kokivat päihtymyksen, erilaisuuden ja käyttäytymisen. Vastaajista hieman yli puolet ei ollut käyttänyt alkoholia. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, ettei ole omaa syytä, jos joutuu päihtyneenä väkivallan kohteeksi, eikä päihtymys ole lieventävä asianhaara väkivallalle. 37 % oli kuitenkin sitä mieltä, että on omaa syytä, jos päihtyneenä joutuu väkivallan kohteeksi.

6.3 Viestintä

Projektin viestintätavoitteina on vahvistaa nuorten ääntä ja näkökulmaa muutokseen tukemisessa sekä kehittämistyössä ja levittää nuorten päihde- ja mielenterveystyön voimavarakeskeisiä ja toiminnallisia hyviä käytäntöjä ja kokemuksia. Viestintä kohdentuu sekä sisäiseen että ulkoiseen viestintään. Sisäinen viestintä pitää sisällään tiedottamisen Kehittämiskeskus Tyynelän kuukausittaisissa työkokouksissa, työyhteisön sisäisillä internetsivuilla sekä kolmen kuukauden välein jaettavilla Tiedonjyväsillä.

Ulkoinen viestintä kohdentuu paikkakuntien yhteistyöverkoston ja nuorten tiedonsaantiin. Viestintää tehdään projektin johto- ja kehittämissyöryhmien sekä asiakasyhteistyön kautta. Viestintää ovat myös neljä kertaa vuodessa sähköisesti yhteistyökumppaneille lähetettävä verkostotiedote sekä erilaiset lehtijutut ja julkaisut. Projektin alussa viestintä keskittyi lähinnä projektin esittelyyn ja toiminnan aloittamisesta tiedottamiseen. Projektin edetessä tiedottaminen on ollut paljon projektin konkreettisen toiminnan esittelyä ja siitä kertomista sekä toimivien työkäytäntöjen levittämistä yhteistyöverkostoissa.

Tietoa projektin toiminnasta ja sisällöistä päivitetään säännöllisesti Kehittämiskeskus Tyynelän hallinnoimille Voimakas-projektin nettisivulle <http://www.tyynela.fi/1-voimakas-kehittaa-voimavarapankkia-nuorille>.

7. Arviointi

Voimakas-projektissa toteutetaan arviointia kolmella tasolla; itsearviointi, sisäinen arviointi ja ulkoinen arviointi. Kehittämiskeskus Tyynelä toteuttaa sisäisen arvioinnin ja ohjaa itsearviointia, joka on projektityöntekijöiden oma arviointi projektin etenemisestä. Projektityöntekijät arvioivat omaa toimintaansa omalla paikkakunnallaan projektin tavoitteiden kautta. Tästä arvioinnista tehdään Kehittämiskeskus Tyynelässä yhteenveto, joka käydään keskustellen läpi projektityöntekijöiden kanssa kahdesti vuodessa. Tavoitteena on säännöllisesti huomioida projektin tavoitteiden mukainen eteneminen. Myös projektin tuki- /kehittämissyöryhmiltä kerätään palaute säännöllisesti.

Projektityöntekijät ovat arvioineet työssään haasteelliseksi yhteistyön ja osaamisen vahvistamisen nuorten kanssa tehtävässä yhteistyössä, voimavarakeskeisen muutosta tukevan työmallin kehittämisen sekä nuorten osallisuuden lisäämisen. Onnistumisen kokemuksia on asiakastyössä: nuorten sosiaalisessa vahvistamisessa ja voimavarakeskeisessä motivoimisessa muutokseen nuoren arkisissa ympäristöissä. Projektin tuki- /kehittämissyöryhmien palautteen mukaan Voimakas-projektin vahvuuksina nähdään sen toteutustavat. Projektilta toivotaan jalkautuvan työn jatkamista ja nuorten kohtaamista sekä entistä vahvempaa esillä oloa verkostoissa.

Syksyllä 2013 Voimakas-projektissa toteutettiin sisäisenä arviointina projektiprosessin arviointi. Prosessin arvioinnissa keskityttiin peilaamaan projektin toimintasuunnitelmaa sen toteutukseen. Arvioinnissa hyödynnettiin projektipäiväkirjoja, tiimimuistioita ja muuta projektityöntekijöiden dokumentoimaa tietoa. Kokonaisuutena projektin toimintasuunnitelma on vastannut toteutusta. Prosessiarvioinnissa nostettiin projektin toiminnan ajalta muutamia huomioita esimerkiksi ajanhallintaan liittyen, joihin on hyvä kiinnittää tulevaisuudessa huomiota. Tammikuussa 2014 sisäisenä arviointina toteutettiin Bikva-arviointi nuorten kokemuksista ja vaikuttamisen mahdollisuuksista Voimakas-projektissa.

Ulkoisen arvioinnin suorittaa Sosiaalikehitys Oy. Ulkoisen arvioinnin kohteita ovat nuorten voimavarojen hyödyntäminen hyvinvoinnin edistämiseksi ja osallisuuden lisääminen sekä monialaisen ja -ammattillisen verkoston osaamisen vahvistuminen. Vuoden 2013 lopussa Sosiaalikehitys Oy toimitti kyselylomakkeet asiakasyhteistyössä oleville nuorille. Osa nuorista lupautui puhelinhaastatteluun, jotka toteutettiin alkuvuodesta 2014. Ulkoisen arvioinnin mukaan valtaosa nuorista pitää keskusteluja ja ohjattuja ryhmätapaamisia erittäin tai melko hyvinä. Nuoret kokevat tulleen kokonaisvaltaisesti huomioiduiksi. Nuoret kuvaavat saaneensa kaipaamaansa tukea ja ohjausta oikeiden palvelujen ääreen ja heidän mielestään projekti on lisännyt toiveikkuutta tulevaisuuden suhteen ja tuonut tasapainoa elämään.

Samaan aikaan tehtiin myös sähköinen kysely verkoston osaamisen vahvistumisesta yhteistyökumppaneille, lisäksi osaa heistä haastateltiin. Yhteistyötahot kuvaavat hyötyneensä projektin toiminnasta, sillä se tarjoaa lisää resursseja nuorten tueksi. Jalkautuva työote on nähty tärkeänä, sillä monet nuoret kaipaavat apua käytännön asioihin. Myös yhteistyö eri ammattiryhmien kanssa on koettu hyödyllisenä, on saatu hahmotettua toisten toimijoiden työnkuvaa ja tutustuttu muiden yksiköiden työntekijöihin. Ulkoisen arvioinnin raportissa kehoitettiin kiinnittämään jatkossa huomiota mm. aktiiviseen tiedon välittämiseen ja projektityön selkeyttämiseen paikkakunnilla. Riitta Kinnusen ja Jukka Lidmanin Voimakas-projektin väliarviointiraportti on luettavissa Voimakas-projektin nettisivulla (www.tyynela.fi Hankkeet-Voimakas).

8. Entä nyt – ja mitä sitten?

Voimakas-projekti on edennyt puoleen väliin. Projektissa on kartoitettu ja kehitetty nuoren arkeen jalkautuvaa, voimavarakeskeistä ja nuoren muutosta tukevaa työtä. Projektissa on pohdittu, mitä on nuoren osallisuus ja kuinka osallistaa niitä nuoria, jotka ovat vaarassa jäädä syrjään. Työtä on tehty sekä nuorten että verkostojen kanssa. Nuorille on tarjottu tukea arkeen sekä kannustettu nuoria pohtimaan kriittisesti omaa elämäänsä ja nuorten kanssa on etsitty yhdessä keinoja toteuttaa ja ylläpitää nuoren haluamaa muutosta. Yhteistyöverkostoille on tarjottu mahdollisuuksia monialaisen ja moniammattillisen keskustelun lisäämiseen sekä uusia näkökulmia ja lähestymistapoja nuorten kanssa tehtävässä työssä.

Nuoren arkeen jalkautuvaa voimavarakeskeistä ja nuoren muutosta tukevaa työtä jatketaan myös seuraavina toimintavuosina. Nuoren muutosta tukevan voimavarakeskeisen työmallin kehittämistä jatketaan ja se levitetään projektin yhteistyöverkostojen käyttöön. Tämän työn rinnalla kartoitetaan ja muokataan myös muita nuorten kanssa tehtävässä työssä toimivia erilaisia työmalleja ja toiminnallisia työtapoja. Projektipaikkakunnilla käynnistetään edelleen uusia nuorten ryhmätoimintoja, jo kokeiltuja ryhmätoimintoja kehitetään ja juurrutetaan paikkakunnille.

Projektin johtoryhmästä on noussut ajatus siitä, että projektin seuraavina toimintavuosina olisi tarve yhdessä verkostoyhteistyökumppaneiden kanssa kartoittaa ja määritellä huolen harmaalla vyöhykkeellä

olevia nuoria; keitä nämä nuoret ovat ja millaisia palveluja ja tukea he tarvitsevat? Tämä määrittely on koettu tarpeelliseksi, jotta tukea ja palveluja osattaisiin kohdistaa nuorille aikaisempaa paremmin.

Projektissa halutaan myös nostaa tarkasteluun läheisten tuen merkitys nuoren ja tämän muutoksen tukemisessa. Kuinka nuorten läheiset saataisiin nuorten tueksi arkeen ja nuorten muutoksiin? Projektin toteuttaman alkukartoituskyselyn mukaan nuoret toivovat läheisiltään ennen kaikkea tukea, kuuntelua ja ymmärtämistä, myös kyselyyn vastanneet työntekijät toivovat nykyistä enemmän mahdollisuuksia ja keinoja ottaa nuoren läheisiä mukaan työskentelyyn.

Lähteet

Kinnunen, R & Lidman, J (2014). *Voimavaroja nuoren elämään. Voimakas-projektin väliarviointi*. Sosiaalikehitys Oy.

Marttunen & Karlsson (2013). *Nuoruus ja mielenterveys*. Teoksessa Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Marttunen, Huurre, Strandholm & Viialainen (Toim.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Opas 25.

www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence=1

Maunu, A (2012). *Ryypäämällä ryhmäksi. Ehkäisevän päihdetyön karttalehtiä nuorten ja nuorten aikuisten juomiskulttuureihin*. Ehkäisevä päihdetyön EHYT ry. ja Antti Maunu.

http://www.ehyt.fi/easydata/customers/ehyt/files/myytavattuotteet/ryyppaamalla_ryhmaksi_virallinen.pdf

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Mieli 2009 -työryhmän ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:3.

pre20090115.stm.fi/pr1233819605898/passthru.pdf

Myllyniemi, S (2009) *Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009*. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisoasiain neuvottelukunta.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Aika_vapaalla_-_Nuorten_vapaa-aikatutkimus_2009.pdf

von der Pahlen, Lepistö & Marttunen 2013. *Päihdeiden käyttö ja päihdehäiriöt*. Teoksessa Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Marttunen, Huurre, Strandholm & Viialainen (Toim.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Opas 25.

www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence=1